

A HAJNÓCZY-HAGYATÉK DIGITÁLIS FELDOLGOZÁSA

„Minden töredék, minden papírlapon talált sor *adalék* lesz, adalék az életműhöz, a nagy egészhez, mely lezárt, szigorúan befejezett és összetartozó immár.”
(Radnóti Miklós)

Tanulmányomban Hajnóczy Péter (1942–1981) fennmaradt hagyatékával foglalkozom és egy le nem zárt feldolgozási és rendszerezési folyamat aktuális állapotáról igyekszem számot adni. Nem fogok igazságot tenni abban a kérdésben, hogy a Hajnóczy-életmű hiányos vagy egész, lezárt vagy lezáratlan, illetve esztétikai minőségei szerint a korszak méltatlanul mellőzött csúcsteljesítményének, vagy inkább nagyszabású kudarcának kellene tekintenünk. Igaz, Németh Marcell Hajnóczy-monográfiájának bevezető fejezetéhez fűzött hosszú lábjegyzetében az életmű „legalapvetőbb kérdésének” nevezi ezt a dilemmát, Mészöly Miklós és Szkárosi Endre egymásnak ellentmondó véleményeire hivatkozva. Ám a kérdést Németh is nyitva hagyja és inkább a Hajnóczy-próza, a posztmodernre sokak szerint jellemző, nagy történetekkel szembeni bizalmatlanságát és redukcionista törekvéseit hangsúlyozza, annak egészlegességétől függetlenül. Mint írja, „Hajnóczy is ezzel a beszédhelyzettel szembesült: kész történetek nem voltak vagy nem voltak elmondásra érdemesek: nem voltak valóságosak: adott volt a nyelvi törmelék, amelyből újra kellett volna építeni a történeteket (beleértve a személyt is). Innen Hajnóczy kísérletei, radikalitása a próza újraírására: s függetlenül attól, hogy ez az újraírás befejezhető-e, vagy fölismerhető-e benne a belső önértelmezés folytonossága, állandó igényt jelent a *megformálásra*, küzdelmet a formáért (a küzdelem akár lepatetikusabb jelentésében is).”

Ehelyt nem foglalkozom továbbá (legalábbis látszólag) interpretációs kérdésekkel és nem tárom fel az életmű sokat méltatott szövegeinek filológiai-textológiai értelemben vett geneziséét. Jóllehet, mindezen témakörök nem ok nélkül foglalkoztatják a Hajnóczy-olvasók talán nem túl széles, de

annál elkötelezettebbnek tetsző táborát. Ez a műhelytanulmány a felsorolt dilemmák – vagyis egy monografikus igényű vizsgálat – kiindulópontját kívánja kijelölni. Ismerteti a Hajnóczy-hagyaték rövid történetét, tartalmát és jelenlegi helyzetét, számot ad a digitális feldolgozás folyamatáról és eredményeiről, egy későbbi adatbázis alapjául szolgáló adatolás tanulságairól és módszertani kihívásairól, illetve e munka célképzeteiről. 57

2019 őszén, a Hajnóczy-hagyaték létezéséről, állapotáról és státuszáról értesülve egyszer már hasonló témafelvetéssel éltem, egy későbbi kritikai kiadás elkészítésének lehetőségeit is megemlítve. Hogy erre a lehetőségre hogyan gondolok jelen pillanatban, arra a dolgozat zárlatában még visszatérek, előljáróban viszont annyit hangsúlyoznék még, hogy a hagyaték rendszerező megismerése és digitális feldolgozása – ahogyan az az eddigi munka ismeretében is látszik – elengedhetetlen feltétele a Hajnóczy-életmű értő olvasásának. Nem mintha nem születtek volna összefoglaló igényű munkák az 1975 és 1981 között megjelent négy szerzői kötet anyagáról, ám az 1982 óta közreadott hagyatéki szövegek kontextusának alaposabb feltárása, illetve az azok együttes vizsgálatából adódni látszó szövegösszefüggések részletes elemzése, a korpuszra vonatkozó általános érvényű következtetések levonása, vagy éppen e belátások lehetetlenségének azonosítása – a szövegművekhez mellékelt, gyakorta igen eltérő színvonalú és volumenű, orientáló jellegű kísérőtanulmányokat leszámítva – még várat magára. Fontos megemlíteni, hogy az 1970-es évek közepétől számított (ekkor keletkeztek az első, Hajnóczyval foglalkozó írások), csaknem fél évszázados múltra visszatekintő Hajnóczy-recepció közelmúltjában két olyan nagyívű munka is született, amelyeket a kéziratban maradt fikciós szövegek és más hagyatéki dokumentumok felderítése inspirált. Ugyanakkor hangsúlyozandó, hogy ezek inkább egy-egy szövegcsoport részletesebb vizsgálatára vállalkoztak, megállapításaik interpretatív hozama azonban így is arra ösztönöz, hogy az elsődleges életmű (újbóli) olvasására a teljes hagyatéki anyag ismertében vállalkozzunk.

A Hajnóczy-hagyaték elmúlt évtizedekben jellemző kéziratkezelési gyakorlatát nézve talán nem evidens, de a szöveggondozás egyszerre jelenti a szövegkritikai problémák reflektált számbavételét és – különösen 21. századi környezetben – egyúttal annak a ténynek a felismerését és elfogadását is, hogy a korszerű technológia nem pusztán egyre összetettebb feldolgozási és kereshetőségi lehetőségeket biztosít az irodalomtudomány számára a különböző digitalizált korpuszokban, de maradéktalanul előírja a kéziratokhoz való korlátlan, a lehető legegyszerűbb módon (tehát online) való hozzáférés lehetőségét is – persze a szerzői jogi szempontok figyelembevétele mellett.

Mindezek tekintetében próbáltam tehát szemügyre venni azt az irategyüttest, amelyet ma Hajnóczy Péter hagyatékeként ismerünk.

Hajnóczy Péter 1942-ben született Budapesten, egyes források szerint a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Porcsalmán. 1975-től publikált jellemzően prózát (novellákat és kisregényeket), de jelent meg tőle színpadi mű és szociográfia is. A szélsőségesen értékelt életművet a szerző 1981-ben bekövetkezett korai halála végezte be. Az utána maradt hagyatéki anyag 1981 és 2010 között az örökös, a szerző özvegye, Végh Ágnes jóváhagyásával Reményi József Tamásnál volt, aki (Mátis Líviával közösen) több szöveget is közreadott ezek közül. Könyvfejezetnyi terjedelmet kíván az elsődleges és másodlagos életmű számarányainak tárgyalása és az a kérdés, hogy a hagyatéki szövegközlések hogyan tagolták a kiadástörténetet, és ezen keresztül miként befolyásolták a recepció alakulását, illetve az életmű legtágabban értett befogadástörténetét. A hagyatéktörténetének szempontjából azonban mindössze annyi lényeges, hogy 2010-ben Reményi József Tamás Szegedre vitte az anyagot és a bölcsészkar Magyar Irodalmi Tanszékének docensére, Cserjés Katalinra bízta, így az ő vezetésével formálisan is létrejött a Szegedi Hajnóczy Péter Hagyatékgondozó Műhely, melynek tagjai – ugyancsak az örökös jóváhagyásával – azóta is kizárólagos birtokosai és kezelői ennek az irategyüttesnek. 2010 óta a voltaképpeni Hajnóczy-recepciót leginkább az ő munkásságuk képezi. A Műhely változó taglétszámmal működik, az évek alatt számos Hajnóczy-szöveget közreadtak, főként folyóiratokban. Ahogy azt fentebb is említettem, az ez idő alatt publikált Hajnóczy-szövegek egyetlen kötetben, a 2021-ben megjelent *'Bajnok* című gyűjteményben is hozzáférhetők, kísérfőtanulmányokkal és magyarázó jegyzetekkel ellátva, ám mindez közel sem jelenti az érdeklődésre számot tartó dokumentumok teljességét.

(Hajnóczy Péter hagyatékának számozott papírdobozai 2018-ban a Szegedi Tudományegyetemen)

A hagyatéki dokumentumok többségét a korábbi rendszerezés(ek) során jellel látták el, ám az iratok közötti tájékozódást segítő, nyilvánosan is elérhető, érdemi katalógus máig nem készült. Az anyagot többször mozgatták, átrendezték, fénymásolták – amennyire tudom, szkennelt oldalak is készültek a 2010-es évek elején. 2018 őszén a Műhely hozzájárulásával három hónap alatt 8449 darab fotót készítettem az elérhető iratok összességéről, amely gyűjtést egy 2021. decemberi és egy 2022. júniusi autopszia egészített ki, immár a Hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtárban, ezzel 9134 fájl terjedelműre bővítve a gyűjteményt. A leválogatáshoz és mappákba csoportosításához a *Fast Stone Image Viewer* képmegjelenítő és rendszerező szoftvert használtam, a szövegek azonosításában pedig az időközben összeállított, teljesnek mondható Hajnóczy-bibliográfiára és kiadástörténetre támaszkodtam. A mappákat műfajcsoportok szerint határoztam meg, a gyökérvérvényesítő a jelenlegi feldolgozottságnál 598 almappát tartalmaz. Az újbóli látogatásokat főként az az indokoltta, hogy a többségében az 1982-es kötetben megjelent hagyatéki szövegek 2018-ban már nem voltak elérhetőek, némely más szövegek esetében pedig csak fénymásolt példányhoz volt hozzáférésem a digitalizálás első alkalma, így azok pótlására, a hiányok pontos tisztázására volt szükség. Mindezen tények ismeretében nem nehéz érveket találni az anyag közgyűjteményi elhelyezése mellett, amely lépés a jelenleg is érvényben lévő szerzői jogi megállapodás szerint akkor történhet meg, amikor a Műhely befejezettnek tekinti saját munkáját. Ekkor, az örökös rendelkezése szerint, a Petőfi Irodalmi Múzeum kéziratárchívumában fogják elhelyezni Hajnóczy Péter fennmaradt hagyatékát.

Mindezzel párhuzamosan, a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetének is sikerült egyezsége jutni Végh Ágnessel, aki 2021 decemberében hozzájárulását adta a *DigiPhil* oldalán közzeendő, a felületen már jelentős munkával előállított és könnyedén kereshető Arany-kéziratok repozitóriumához hasonló, a Hajnóczy-kéziratok digitális faksimiléinek tárolására szolgáló dokumentumszerver elkészítéséhez és közzétételéhez, amely lehetőség nagyban hozzájárul az esetleges további állagromlás mérsékléséhez vagy kompenzálásához – legalább digitálisan. Reményeim szerint a tervezett kézirat-repozitórium tartalmazni fogja – a későbbi pótlásokkal együtt – az általam dokumentált anyagról készült teljes fotóarchívumot, amelynek mérete összesen 27,6 GB, a képfájlok felbontása 4032x3024 pixel.

A digitalizálás tehát ebben a fázisban képfájlokat jelent, amelyek átírására minden esetben manuális munkára van szükség, az OCR-ezés (optikai karakterfelismerés, amely az írott szöveget digitálisan is szerkeszthetővé és

kereshetővé teszi) egyelőre nem megoldott. A kéziratátírással kapcsolatos tanulságos tapasztalat volt az Innsbrucki Egyetemen létrehozott *Transkribus* nevű kézírásfelismerő szoftver alkalmazása. A szolgáltatás többféle kézírásfelismerő modellt tartalmaz, a közelmúlt eredményeinek köszön-

60 hetően egyetlenegy már magyar nyelven is, amelyet Arany János kézírására optimalizált az ezen dolgozó munkacsoport. Ennek a vállalkozásnak az érdemeit nem elvitatva meg kell jegyezni, hogy a magyar nyelvű Arany-modell megközelítőleg olyan eredményt adott a Hajnóczy-kéziratok felismerésekor, mint például egy tetszőleges angol nyelvű modell, ami egyúttal azt is világossá teszi, hogy a szoftver valóban sokkal inkább „kézspecifikus”, mintsem „nyelvspecifikus” módon működik a szövegfelismeretési műveletek során.

A csoportosításnál számozott mappákba rendeztem az iratokat; ezek a mappák nagyobb műfaji vagy tematikus egységeket jelölnek, az ezeken belül keletkezett almappák pedig önálló rekordokat. A képfájlok összessége az adatolás révén válik kereshető egységekké. A csoportosítás – ahogyan a metaadatok megválasztása is – persze függ attól, hogy milyen típusú vagy műfajú dokumentumegységről van szó, hiszen más felosztást kíván egy fikciós mű, egy könyvtárgy vagy egy levél. A hagyatéki anyag az alábbiak szerint csoportosítható almappákba: (1) fikciós szöveg (próza vagy kispróza, utóbbi a 10 lap terjedelemnél rövidebb egység, hordozója általában nagy vagy kis méretű spirálfüzet, mappákba rendezett írólapok vagy összetűzött lapok), (2) szociográfia, (3) munkaterv, (4) önéletrajz, (5) könyvtárgy, (6) levél, (7) naptár, (8) feljegyzés, (9) fordítás, (10) teoretikus szöveg (például esszé, kritika vagy pamflet), (11) újságok (teljes lapszámok és/vagy újságkivágatok), (12) fotók, (13) versek, (14) rajzok, (15) biográfia, azaz személyes és hivatali iratok. A mappák csoportosítása értelemszerűen nem, vagy csak részben azonos az adatoló rendszerezés szempontjaival, csak arra szolgál, hogy tájékozási pontokat jelentsen a metaadatok rögzítésekor, amely műveletet táblázatba foglalva végeztem el.

A dokumentumegységeket egyedi azonosítókkal, azaz ID-val (*identification number*) láttam el. Fontos kiemelni, hogy az egyedi azonosító gyakorta olyan szövegforrást jelöl, amely több mű vagy töredék akár több szövegváltozatát is tartalmazza, az adott hordozó tartalmát így például a műcím(ek) oszlopa segít azonosítani. Ezen kívül minden dokumentumegységénél feltüntettem az alábbiakat: (1) jelzet (a korábbi rendszerezések nyomát őrző, általában ceruzás számozás, amely az iratok tárolására szolgáló 9 darab számozott papírdoboz logikáját követi, lásd: 1/1, 2/1, 2/2 stb.); (2) datálás (kezdő- és végdátumok által határolt időintervallumot adok meg, illetve hogy autográf-e a dátum). Az Excel-fájl jelenleg az autográf dátum betűhű átiratát is tartalmazza, illetve külön cellában rögzíti a feltételezett

kezdő- és végdátumot. Erre azért is van szükség, mert a szerző vegyesen használ római és arab számokat a dátumozásnál, egy lehetséges repozitórium feltöltése szempontjából pedig bizonyosan szerencsésebb formalizált dátum-megjelöléssel dolgozni. Külön oszlopba került továbbá (3) a képfájlok neve (azonosítója); (4) a mű címe; illetve (5) a fejezetcímek és (6) az 61 alcímek. Külön oszlopot kapott a (7) hordozó (jellemzően kis vagy nagy méretű spirálfüzet, írófüzet, mappa, esetleg összetűzött A/4-es méretű lapok) és (8) a hordozó állapota. Feltüntettem, hogy az adott dokumentum milyen (9) műfajcsoportba tartozik és hogy tartalmaz-e (10) kézírást, (11) gépirást, (12) fotót, (13) rajzot vagy valamilyen (14) kivágatot, és azon a kivágaton milyen címeket olvashatunk. Természetesen előfordul olyan eset, ahol egyetlen dokumentum egyetlen lapszámot jelöl, ilyen például az a helyzet, amikor egy napilapot valamiért teljes egészében megtartott a szerző; de olyan, vegyes szövegforrásokból álló, feltehetően egybe tartozó dokumentumegységet is sikerült azonosítani, ahol például egyetlen, autográf címmel ellátott mappa vegyesen tartalmaz fotókat, rajzokat, kézíratos jegyzeteket és újságkivágatokat is. Erre jó példa *A parancs* című, 1981-ben megjelent kollázsszöveg (szerzői műfajmegjelölés szerint: kisregény) hagyatéki anyaga, vagy a *monográfia A TŰZ* feliratú, önálló mappába rendezett iratcsomó. Külön adatsort jelent a dokumentum (15) terjedelme és (16) terjedelmi egysége (lap), hogy a dokumentumon van-e (17) lapszámozás és (18) a lapszámozás a szerzőtől származik-e, és végül, hogy az adott szöveg vagy valamely egysége (19) megjelent-e kiadásban, illetve (20) mely másik szöveggel hozható összefüggésbe. Ez azért is releváns, mert erős szemantikai kapcsolat mutatható ki olyan szövegek vagy más hagyatéki anyagok esetében is, amelyek nem tekinthetők hagyományos értelemben vett szövegváltozatoknak.

A következőkben igyekszem egy-két példával is illusztrálni, hogy milyen tipikus eseteit látjuk annak, amikor nem valamely töredékben maradt szerzői szövegváltozat jelenti egy kanonikus szöveg előképét, hanem például egy levél vagy egy újságlap. Ugyanakkor ezen a ponton szeretnék utalni a Hajnóczy-életmű egyik fontos prózapoétikai tulajdonságára. Némileg leegyszerűsítően azt mondhatnánk: Hajnóczy Péter „egytémás” szerzőnek tűnik. Szövegei olvasása közben sokszor az a benyomásunk lehet, hogy az életmű nagyon is jól körülhatárolható témákkal, szereplőkkel, színterekkel, prózapoétikai eljárásokkal dolgozik. A szövegek tipikus szereplői, azok társadalmi státusza és pszichés kondíciói, az ábrázolt helyszínek és témák rendre az identitás és az erkölcs problémáit vetik fel egy abszurd módon igazságtalan és a személyes szabadság lehetőségei tekintetében szűkre szabott társadalmi-politikai térben. Mindez könnyen azt az érzetet keltheti, hogy ennek

az egyetlen közös valóságnak a leírására vállalkozó, egymással lazábban-szorosabban kapcsolódó prózafragmentumokat, szabálytalan, vagy inkább nem evidens mintázatokot mutató szövegciklusokat olvasunk, a kötetkompozíciók egyébként gyakorta irodalmon kívüli tényezők által befolyásolt szerkesztettségétől függetlenül. A *fűtő* című 1975-ös első kötet gerincét adó – a szakirodalom kedvelt fogalmával élve – szociografikus novelláit is a helyszín és a közös főhős (Márai) köti össze. De *A halál kilovagolt Perzsiából* című szöveg női főhősének karaktere (Krisztina) is erősen emlékeztet a *Tréfa* című kisprózában feltűnő, csúful rászédett fiatal lányra. Ugyanígy, mintha az 1981-ben szerzői kötetbe került *Alkalmi munka* szereplőiben is a korábbi *Tulipánhagymák* két szereplőjére (vagy azok alakváltozataira) ismerhetnénk rá. Mindkét szöveg cselekménye a fiú (fiatalember) és a férfi (kertész) figurájának szerepeltetésével, a kertgondozás díszletei között, valamiféleképp a szexualitás (vagy inkább annak hiánya) mentén szerveződik. A hagyatéki anyag megismerése tehát azért is érdekes, mert tovább árnyalhatja a kanonikus életmű szövegei között kirajzolódni látszó tematikus, motivikus vagy egyéb kapcsolatokat.

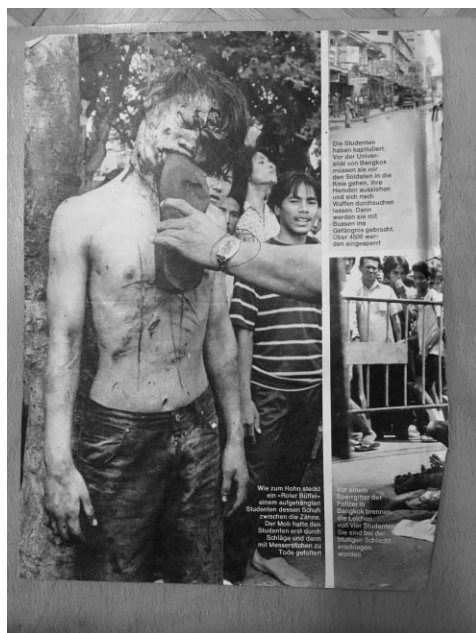
A Hajnóczy-korpuszban detektálható – Cserjés Katalin szóhasználatával élve – „szövegrendszerekről”, vagy, az általam szerencsésebbnek talált kifejezéssel szólva, e rendszerek szövegcsomópontjairól elsőként a hagyatékot ugyancsak jól ismerő Reményi József Tamás tett értelmező állításokat. Reményi meglátásait az alábbi módon foglalja össze (és utasítja el) Cserjés Katalin *A bajnok* című hagyatéki szöveghez fűzött kommentárjában: „Ámde ha Reményi József Tamás *Utószavát* hallgatjuk, hihetővé válik, hogy Hajnóczy Péter mindvégig – eleinte talán ösztönösen, később bizonyosan tudatosan – szövegrendszerekben, nagyobb művek, témacsoportok textualizációjában gondolkodott. E kezdemények legfontosabb csomósodási pontja (több mérvadó vélemény közül, melyhez azonban a magamé nem csatlakozik) *Az elkülönítő* szociográfiája (mely nyomán Reményi szerint Hajnóczy *A szenvedély díszletei* címmel regényt is szándékozott írni; hagyatéki kapcsolat: *A nagyjogi légzés*). Továbbá a kleisti Kohlhaas története, magyarul: *A fűtő* és elő-, ill. rokon-szövegei, hagyatéki változatai (*Da capo al fine*; a Kondor-töredékek); a *Perzsia*, minden szövegrokonával és előzményével együtt (*Nóra*; *A szakács*).” A Reményi-féle vélemény tehát három nagyobb szövegcsomópontot jelöl meg, ám azt gondolom, ezek részletes vizsgálatához, és a két idézett álláspont közötti vita eldöntéséhez, árnyalásához a hagyaték teljes anyagának alapos ismeretére lesz szükség. A kéziratban maradt fikciós szövegek és más munkák, és a kanonikus életmű közötti hálózatos kapcsolatok keresését és leírását mindenképpen a fenti előfeltevésekre alapozva látom folytathatónak, termékenynek.

De mit kezdünk az *egyéb dokumentumokkal*, vagyis minden olyan anyaggal, amelyek nem spirálfüzetekbe jegyzetelt, alaposabban vagy éppen

alig-alig kidolgozott irodalmi szövegeket, esetleg látszólag készre formált, a szerző életében mégis kiadatlanul maradt gépiratokat jelentenek? Ezek érdekességének szemléletes példája a két, kanonikus rangú kisregény (*A halál kilovagolt Perzsiából* és *A Jézus menyasszonya*) egy-egy ekphraszisa.

Mint ismert, mindkét szöveg tartalmaz képleírásokat, az előbbiben 63 ezeket rémképeknek hívja az elbeszélő, amelyek a főhős részeg képzelgéseiben tűnnek fel. A képleírások hagyatéki reáliáit Németh Gábor vizsgálta. Egyik tanulmányában – úgy hiszem, helyesen – amellet érvel, hogy a referenciális olvasatokkal szemben sokkal inkább a tudatos szövegszerkesztés eredményeként érdemes látnunk ezeket a kisregényeket. „Ha a korábban a Szent Delírium isteni ajándékaként értelmezett szöveghe-lyeket ezentúl a hagyatékbán talált képek kisajátításaként és kreatív interpretációjaként olvassuk, talán elkerülhetjük azt, hogy a »ködlo-va« alakját a romantizáló elbeszélés egy letűnt korszak önpusztító, saját tudattalanjának kiszolgáltatót hőseként rögzítse a magyar ol-vasók emlékezetében, és növeljük annak az esélyét, hogy Hajnóczy írásaiban a neoavantgárd eszközeit józan tudatossággal felhasználó művész eljárásait érjük tetten.”

Új Forrás 2023/4 – Ludman Katalin: A Hajnóczy-hagyatékek digitális feldolgozása

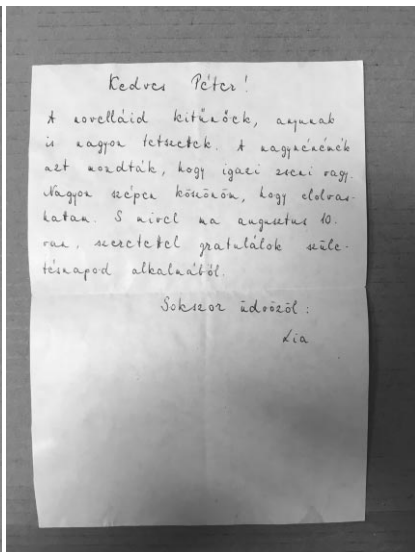
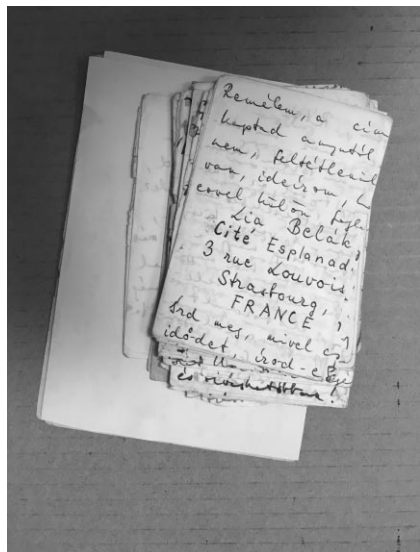

„A nő mögött egy fölakasz-
tott, meztelen testű fiatal
bangkoki férfi volt látható;
halott volt már, arca felismer-
hetetlenné vagdosva, hasán

és mellkasán is késvágások nyomai látszottak; félig nyitott szájába egy kéz
tornacipőt lökött; ami a kezét illeti, férfikéz volt, csak az alkar látszott: a
csuklón acélpántos digitális óra.”

64 „A Szűzanya most egy luxusautóban feküdt, meztelenül, csak egy áttetsző bugyi volt rajta, és egy fekete csizma. Vékony láncon súlyos aranykereszt nyugodott két meztelen keble között, jobb lábát fölhúzta, mint aki alszik. A nyitott ajtóban egy fehér kézelős férfi nyúlt be a kocsiba. Lehúzta a nő csizmáján a cipzárt. A nő haja szőke és csapzott volt; közelről kékeslila, oldalra bukott a feje, mint az udvarokban a macskáké.”

Ennek a mindenre kiterjedő – Németh Gábor szóhasználatával élve – „szerzői kisajátításnak” egy másik példája a hagyatékban talált egyik levelezés is. Az 1967 és 1969 közötti dátumokkal el látott levelek egy Lia nevű nőtől származnak, a címzettjük Hajnóczy Péter.

(levelek a hagyatékából)

„Kedves P.!

A novelláid kitűnőek, anyunak is nagyon tetszettek. A nagynéném azt mondta, hogy igazi zseni vagy. Nagyon szépen köszönöm, hogy elolvashattam. S mivel ma augusztus 10. van, szeretettel gratulálok születésnapod alkalmából.

65

Sokszor üdvözl:
Krisztina.”

A levelekről készült fotók alatt *A halál kilovagolt Perzsiából* című kisregény sorait olvashatjuk, azzal a különbséggel, hogy a levelek beszélője nem Lia, hanem a kisregény Krisztinája, a címzett pedig a fiú. A leveleket megvizsgálva bizonyos, hogy szó szerinti átvételekről van szó. Bár a Pétert P.-re változtatja az elbeszélés, az önéletrajzi elem így is nyilvánvaló. Azt gondolom, hogy ez a filológiai tény mégsem csak, vagy nem kifejezetten a biografikus olvasatot támogató értelmezés lehetősége miatt igazán érdekes. Sokkal inkább arra a szerzői gesztusra irányítja a figyelmet, amely szerint a valóság bármely tetszőleges eleme *egy az egyben* tárgyává válhat a fikciónak. A leveleknek, csakúgy, mint az újságok fotóinak, kompozicionális, cseppet sem esetleges helyük és szerepük van a szövegegészen belül. *A Perzsiában* – egyetlen jelenettől eltekintve – nem olvashatunk hagyományos értelemben vett, gondolatjeles párbeszédet, Krisztinának nincs hangja, mondandóját általában az elbeszélő interpretációjában halljuk, mintegy saját jogán kétféleképpen nyilvánul csak meg: amikor énekel és amikor a leveleit olvassuk. A figura „hangja” tehát mindössze citátumokon keresztül jelenik meg, a leveleket látva pedig világos, hogy nem pusztán a fikció szintjén értelmezett, hanem *voltaképpen* idézetekről kell beszélnünk. A valóságos levél felhasználása persze hiteles módon ábrázol egy valós személyt, nyilván, hisz tényleg egy valós személytől származik, az elbeszélte események terében viszont nagyon is sematikus, sztereotipikus válik. A szöveg részletes elemzésére itt most nincs mód, de azt megemlíteném, hogy a kisregény minden értelemszintje az identitás problémáját tematizálja, ennek egyik eleme a lány citátumokból összegyűrt sematikus karaktere, amely elképzelés ekképpen filológiai érveket is nyert. Fontos látnunk, hogy eközben a regénybeli figurát nagyon is hitelesen ábrázolják ezek az attribútumok. Ez az alkotásmódszertani eljárás voltaképpen valóság és fikció, egyedi és általános, esetlegesség és megkomponáltság feszültségét veti fel némely Hajnóczy-szöveggel kapcsolatban.

A hagyaték több tucatnyi tételből álló levélanagát egyébként – nem túl meglepő módon – főként Hajnóczynak címzett levelek adják, amelyek

amellett, hogy az életrajz rekonstruálására, pontosítására szolgálhatnak, sokat elárulnak a szerző személyes és hivatalos kapcsolatairól, illetve további érdekes adalékokat szolgáltathatnak az irodalom intézményeivel való (nem problémátlan) viszonyáról. (Csak néhány név a feladók vagy éppen a

66 Hajnóczy által megszólított személyek közül: Göncz Árpád, Dobai Péter, Ottlik Géza, Juhász Ferenc, Erdődy Edit). Ugyanígy hasznos lehet annak az öt darab, telejegyzetelt naptárnak az ismerete is, amely a szerző után fennmaradt, sorrendben az 1975-ös, 1976-os, 1977-es, 1978-as és az 1979-es évből.

A hagyaték, ahogyan az fentebb már előkerült, tartalmaz továbbá huszonhét darab kötetet is a filozófia, a néprajz, a jogtudomány, a történelem, a pszichológia, de még a japán virágrendezés művészetének tárgyköréből is, amely kötetek esetében kizárólag az autográfokkal ellátott oldalakat rögzíti a digitalizált hagyatéki korpusz. Megjegyzendő, hogy sem a Hajnóczyval készült 1976-os interjúban említett irodalmi példaképek, sem *A halál kilovagolt Perziából* híres írói névsorának szerzői nem szerepelnek a fennmaradt könyvtárgyak között, mégis – vagy talán éppen ezért – mindez fontos kiegészítést jelenthet a szerző mentális térképének rekonstruálásakor, irodalmi élményanyagának és tájékozódásának azonosításakor.

Elképzeltető, hogy a Hajnóczy-hagyaték digitális kézirat-fakszimiléinek online feltöltéséhez szükség lesz a jelen tanulmányban közölt adatstruktúra átalakítására, lehetséges, hogy a metaadatok köre szűkülni fog, vagy éppen ellenkezőleg, tovább bővül. Ez a vállalkozás ugyanakkor a bevezetőben említett előnyökön kívül azért is érdekes, mert egy majdani digitális kritikai kiadás elkészítésének célképzetét is implikálja. Hogy a hazai kritikai kiadások tudomány- és intézménytörténete miként alakult, illetve e kiadványok stratégiai szerepe a mindenkori kultúrpolitika számára milyen helyiértékkel bír, és ez a kritikai kiadások elkészítésében hogyan manifesztálódik, arról például Kecskeméti Gábor és Kappanyos András tanulmányai adnak átfogó (és némileg lesújtó) képet, így tehát nincsenek illúzióim azzal kapcsolatban, hogy milyen esélyei vannak egy nem kifejezetten a nemzeti klasszikusok körébe tartozó életműnek a kritikai kiadások várólistáján. Mindemellett okot adhat az optimizmusra, hogy a Hajnóczy-kritikai kiadás, éppen a kézirat-repozitórium okán, az elsők között lehetne az olyan vállalkozások körében, amely kritikai kiadások eleve digitálisan készülnek, tehát nem egy már meglévő munka utólagos konvertálásával helyeződnek át a digitális térbe. Fentebb citált elképzeléseimet tehát annyiban árnyalmán, hogy a Hajnóczy-kritikai kiadást elsősorban TEI XML alapon látom megvalósíthatónak, amely így, a kézirat-repozitóriummal összekapcsolva, korszerű reprezentációja lehetne e nem túlságosan terjedelmes, de filológiai értelemben rendkívül izgalmas korpusznak.

